Mandaet des Keyserlijcken Majesteyts Rudolphus den tweeden/ etc. teghens

Don Francisco de Mendossa, Admirante de Arragon, Hertoge van Veraguas, Marquis van Guelesto, des Ridderlijcke Calatranonicher Ordens/ Commandeur tot Valazenas, Generael vant Legher des Conincks van Spanien/ liggende inde Landen van Gulich en Cleve: Daer hy hem inder Acht doet so verre hy niet en verlaet dese plaetse/ gelegen op Rijcks bodem/ ende opleggende de schade gedaen daer ter plaetse.

Zijne antwoort int corte hier op.

Noch hier by ghevoecht dat door den doot des Bisschops van Bamberch is ontdect zijnen raetslach ende conspiratie onder hun dry Bisschoppen/ als Bamberch voorsz/ Saltsberch en Wirtsberch besloten/ om de Spaenjaerden in Duytslandt in te ruymen/ ende de Evangelische te overvalen/ een bloetvergieten aen te richten: daer dese dry Bisschoppen ooghschijnlijck van Gode ghestraft zijn/ ende alles in het openbaer is ghecomen.

Hier is oock byghevoecht de belydenisse van Goehart Henigen, Dienaer wylen Grave vanden Broeck, bekent gheweest te hebben by het ombrenghen zijns Heeren/ vertelt tselfde int langhe.

Ghedruckt tot Amstelredam/ by Cornelis Claessz. woonende opt Water int Schrijfboeck/ Anno M. D. xcix.

Mandaet des Keyserlijcken Majesteyts Rudolphus den tweeden/etc. teghens Don Francisco de Mendossa, Admirante de Arragon, Generael vant Leger des Conincks van Spanien/ligghende inde Landen van Gulick en Cleve.

Wy Rudolphus by der gratien Gods den tweeden/ ghecoren Roomsche Keyser / tot allen tyden vermeerder des Rijcks/ in Hoochduytslant, Hongarien, Bohemen, Dalmatien, Croatien ende Sclavonien,&c. Coninck/Eertzhertoge van Oostenrijck/ Hertoge van Bourgonien, Steyer , Keredten , Craye eñ Wirtenbergh , Grave van Tiroll,&c. Ontbieden wy den welgheboren onsen lieven besonderē Don Francisco de Mendoza, Admirante des Conincrijcx van Arragon, Marckgrave van Quadelles , Ridder des Calatranonicher Orden/Commandeur tot Valazenas: Onses vriendelicxsten gheliefden Broeder Eertzhertoghe Alberti van Oostenrijck Velt-Oversten/ oock aen v N. eñ N. al ende eenen yeghelijcken Regimenten/ Admiralen/Veltlegheren/als oock alle toeghedanen Krijchs-Oversten / Ritmeesteren eñ hare Luytenanten/Capiteynen ende Bevelhebberen van de Krijchslieden soo te Peerde als te voet/van wat Natie/Staet ende conditien die selve souden moghen wesen/eñ deses onses Mandaet eñ gheloofweerdige schriften te voren compt/ eñ ghetoont oft vercondicht soude moghen werden: Soo veel heurder op onsen Rijcx oft der selver Vasticheden/Gront/ Bodem/Steden / Vlecken/Schantsen ende Stroomen / so te Water als te Lande in oft opgetogen zijn/ende hen daer op onthouden. Doen wy hier mede te weten / dat onse Vorsten eñ Standē der Nederlandtschen eñ Westphaelschen Craitz, Insonderheyt den Hoogh-gheboren Iohan Wilhem, Hertoghe van Gulich, Cleve ende van den Berge,&c. onsen lieven Neve: Die ons nv eenen gantschen langen tijdt/ eñ den eenen tijdt na den anderen in aller onderdanicheyt te kennen heeft ghegeven eñ ons daer over seer hoochlijcken gheclaecht heeft/in wat manieren ghy Admirante met grooter Heyrcracht/gewelt eñ macht/ Jae over die 30000. ghewapende mannen/int laetste vande voorleden maent van September uyt Brabant ghetrocken zijt/uwen wech stracx deur het Vorstendoms Gulich genomen hebt/ ende der selver maēt des voorsz Hertogens stadt Orsau overweldicht/ vast gemaect eñ besettet. Daer naer ettelijcke duysent te peerde eñ te voete over den Rhijn gesonden/die aldaer op den Rijcx bodem een Schantse opgeworpen hebben/ ende over beyden de syden der selver alle die Beesten ende Vee (soo groot als cleijn) wechgenomen hebben/dat platte Landt gheplundert / eñ boven dien de arme luyden met vangen/rantsoeneren/branden eñ dootslaen verdruct/dat diergheliicke noyt gehoort en is geweest van eenige Deurtochten: Daeromme dat oock d'Inwoonders eñ Onderdanen den meestendeel allen heure Huysen / Hoven

 (ende

(ende wat sy met haren suyren arbeyt gewonnen hadden) verlaten moesten: waer by het noch niet gebleven en is/ maer hebben tselve krÿchsvolck gesonden int Lant vanden Berge, wesende een Vorstelyck Gulichs Leen/ eñ wylen Wieringen van Daum, Grave tot Valckensteyn, woonende opt Huÿs Broeck geheeten/ hebben dat selve beschoten/ eñ onaengesië dat den Grave dat Huys met conditen eñ versekeringen van alle vryheden/ (lÿf/ have eñ goederen voor hem eñ die daer op waren/ namentlic de Gulicxsche eñ des Graven soldaten) opgegeven hadde/ hebben boven de voorsz conditië een deel van dese selve soldaten dootgeslagen eñ vermoort/ eñ den voorsz Grave (welcke des Admirantes Sauvegarde selver hadde) hebben sy sommige dagen gevanckelick ghehouden/ eñ op eenen tÿt met verwillinghe eñ consent van des Capiteyns (die op het Huys lach/ als hy tegens den avont wandelen gegaen was) jammerlÿcken verslagen/ vermoort eñ omgebracht. Middelertÿt heeft dat krÿchsvolck noch sommighe Cleefsche Steden / als Burich, Dinslaegen, Holdt, Rees, Emmerick eñ andere Sloten/ Edelluyden Huysen eñ Dorpen hier eñ daer (onder den voorsz Vorstendom toebehoorende) met ghewapenderhandt doorghetrocken/ eñ oock somtÿts met het grof Geschut daer voor getrockē zÿnde/ die selve alsoo ingenomen/ verwoestet/ gedwongen eñ upt geeten: waer onder dat waren veel Geestelÿcke eñ Wereltlÿcke persoonen / sonder yemanden te verschoonen/ maer opt alder ellendichste geplaecht ende ghetormenteert/ een deel van dien gevangen/ een deel verworcht oft omgebracht/ met vrouwen / jonckvrouwen eñ dochter schenden op het alderschandelicxste/ dat diergelÿcke noyt gehoort en is geweest. Ende boven dien noch de stadt van Wesel so benaut/ dat sy hondert eñ vÿftich duysent Daelders (waer van sy d'eē helft gereet/ eñ d'ander helft binnen weynich tÿts) hebben moeten opbrengen: daer na (mits noch opbrengende) duysent Malders Rogge / die sy des Admirante Oversten eñ bevelhebberen hebben moeten beloven. Daerenboven die Heerlickheyt eñ Huysen/ als Kruydenberch, Weyflijckhoven, met oock die Vorstelÿcke Edelluyden Huysen eñ Sloten/ als Lhan, Windendal, Duisport, Noisau, Impel, Dornich, Lackhuysen, Woremsemmerwogen, eñ den Hertoch vā Gulich selve met zÿn Hofhoudinge inde uyterste armoede gebracht. Ende voorder/ watter voor andere plaetse meer met gewelt genomen/ gheplundert/ beschadicht eñ afghebrant zÿn geweest / daer van ons eenen grooten nomber van specificatie ghesonden is. Voorts so hebben hen sommige van den Velt-leger dorven beroemen den Hertoge selve in persoone te veroveren eñ verdryven. Boven desen al/ so hebt ghy Admirante met u krÿchsvolck oock vervoordert voor desen / eenige Steden int Sticht van Munster met uwe Spaensche soldaten te besetten/ eñ de gene die eenige weygeringe gedaen hebben/ met gewelt daer toe gedwongen eñ inghenomen: Ende boven dien hebt ghy het Sticht Munster, eñ de Bisschoppelycken Stadthouder eñ Raedt der selver Alexander van Velelen als Oversten/ doen presenteren een quartier brief/ eñ boven het voorsz quartier gemaect hebbende als voorsz is/ hebt ghy het Hertochdom van Cleve, met noch dertich Steden eñ Vlecken aengetast eñ ingenomen/ so Cleefsche als Munstersche/ tot behoeve uwes krÿchsvolcx Winter-leger/ ende het Sticht Essen ende Weerden gantsch eñ geheel bedorven: So geschiedender oock dagheliÿcks upt

die

die Vasticheden des Vorstendoms van Ghelder op den Dorpen ende Naegebuyren soo veel roovens ende rantsoenerens / dat gheen Ackerbouwinghe noch Coopmanschappen conden ghedreven worden : ende watter voorder meer voor gheweldt ende moetwille ende overlast bedreven is ghewordẽ: Sijn wy vande hooge Overicheyts wegen gedwongen / gelijck oock mede zijn alle andere aensienlijcke Cheurvorsten / de welcke ons daer toe seer ernstelijcken aengheroepen / versocht ende gebeden hebben / ende also ghy nv sulckẽ onbehoorlijck ende onbillicken voornemen voorghenomen hebt / eñ gheensins en hebt willen laten geseggen oft vermanen / dat ghy Admirante dese ons eñ des H. Roomschen Rijcx vredelijcken Landen / eñ die ons ende den H. Roomschen Rijck toegesworen zijn / met een alsulckẽ Krijchsmacht (sonder eenich aensien ofte waerschouwinge in tijts) te overvallen: Soo en hadden wy / noch alle onsen Cheurvorsten / Vorsten eñ Staten / vanden Coninck van Spaengien / ende noch min van onses vriendelijckisten ghelieftsen Broeder Alberti Eertzhertoghe / etc. gelijck oock de gheheele Nederlandtsche Regieringhe / gheen alsulcken vyantschap verwacht / maer ter contrarien altijt voor desen / als oock noch ter tijt van ons vertroostet met een goede ende vriendelijcke Nabuerschap / maer hebt de voorsz Landen (den Rijcx-Onderdanen) overvallen met v krijchsvolc eñ tot eenen roof gemaect / die selve verarmt ende verdorven. Soo hebben wy / gelijckewel voor desen aen v / eñ als oock aen onsen ghelieven Broeder Alberti, onsen wille ende sinne dien aengaende (door diversche schryvens) te kennen ghegheven.

Soo schijnt dat (niet teghenstaende de voorgaende waerschouwingen ende vermaninghen) ghy die selve int minste niet na en compt / noch int weynichste na en volcht naer behooren: Daeromme ons van noode is scherper toesicht eñ andere middelen daer toe te gebruycken. Hieromme bevelen wy v Admirante van Arragon, midtsgaders alle uwe naerghelaten Oversten / Bevelhebberen ende Krijchsvolck / soo int particulier als generael / van weghen der Roomscher Keyserlijcke Majesteyts macht / als ons ende des heylighen Rijcks Onderdanen schuldich zijnde / op lijf straffe waer sy te vinden zijn / ende den anderen onses ende Rijcks hooghe ende leeghe Onderdanen / Bontghenooten / Vassalen ende Leenluyden / ofte die onder ons ende des H. Rijcks ghesetten oft ghegoedt zijn: Op pene ende straffe van ons ende des H. Rijcks Acht ende weder Acht / Ban ende weder Ban / ende daerenboven met verlies van hare Benefitien / Previlegien / Vryheden / Digniteyten / Leenen / Haven ende Goederen / tot wat plaetsen die onder ons ende des H. Rijcks oft der selver ghealieneerde gheleghen zijn / wie de selve overtreden / metter daet te moghen executuren sonder eenighe meerder verclaringhe te dorven hebben. Ernstelijcken ende vastelijcken ghebieden wy / ende willen dat ghy ende ghylieden / dit onses Keyserlijcke Mandaet ende Vidimirte oft ghelooffweerdighe Schriften ghesien ende getoont sal worden / ende de wete daer af ghedaen sal wesen / met allen v krijchsvolck / sonder yemandts veerder ghelevdinghe / van ons ende des H. Rijcks Gront ende Bodem aftrecket ende den selven ontlastighet / verlatet alle Steden / Sloten / Edelluyden Huysen / Vlecken / Vasticheden ende Schantsen / die ghy ende ghylieden (als voren verhaelt is) den Hertoge van Gulich, dat Sticht

 van

van Munster ende andersints ons ende des Rijcks Staten ende heure Ondersaten afghedzonghen hebt/hoe die moghen ghenoemt zijn/ende haer gantschelijcken verlies hare vorighe Heeren wederomme in handen stelt/ de ghedane ende veroorsaeckte schaden betalet ende opleegghet. Aen dien van Wesel ende andere afghedwonghen Penninghen ende costen met brandtschatten/ sonder afcortinghe wederomme ghevet: ende oock om te bewysen dat ghy Admirante in het schandelijcke ombrenghen ende vermoorden van den Grave van den Broecke gheen welbehaghen en hebt ghehadt/ende der Gravinne (Weduwe wylen des voorseyden Broecks) ghenomene ghereetschappen/ als Ghelt/ Clepnodien ende Silverwerck wederomme ghevet/oft die behoorlijcke weerde daer voren betalende/ die ghemolesteerde Gheestelijcke ende Wereltlijcke persoonen (sonder quade mishandelinghen) op hunne vrye voeten stellende. Ende v wacht van nu voortaen teghens de bovenghenoemde / noch oock andere/in onse ende des Rijcks Staten ende Onderdanen / in eenigher manieren op die selve yet vyandelijcks te attenteren oft voor te nemen/ende hen niet anders te doene/op ghehoorsaemheyt/soo lief v ende een yeghelijcken in besondere dat wesen mach/om de voorschreven straffe te vermyden. Daer naer weet u te schicken: Ende dat vermanen wy v wel ernstelijcken/etc. Ghegheven op onse Slot Podecray,den 30.der maent Decembris 1598.

Rudolph Admandatum Ces.Mayst.

V.L.Carodino. Arnd.Hanniwaldt in Dosso.

Antwoort des Admirante op des Keysers Mandaet / ghelijck tschrijven daer van vermelt.

DAt hy niet en mach achten noch deses ende al dander schrijvens/dat soo de Keyserlijcke Majesteyt macht ende cracht over de een syde / ende des heylighe Vader des Paus met syne excommunicatie op dander syde/ hem noch eens commandeerde oft gheboode te vertrecken / dat hy niet en soude obedieren/als hebbende eenen Heere die hem bevolē heeft syn explopt te doen, ten ware dat hy door cracht van Wapenen door yemant hem opcomende/ met louter ghewelt anders dede doen resolveren.

Conspiratie gehouden tusschen de dry Bisschoppen/ namelijck de Bisschop van Bambergh/ Wirtzburch/ eñ Saltzburgh/om de Spaensche Inquisitie over Duytslant te brenghen / ende wat daer op ghevolcht is.

Alsoo

ALsoo de Bisschoppen Bambergh ende Wirtzenburgh/ beyde aen den
Main int Francken-lant ghelegen/groote conspiratien gehadt hadden/
ende meynden het Roomsche Rijck(sonderlinghen Duytslant) onder de
Spaensche Inquisitie te brenghen/zijn sy te samen gecomen tot Wirtz-
burgh/ maer Godt heeft haren raetslach gebroken/ eñ den Bisschop van Bam-
bergh is haestich gestorven/ende men heeft in het Capittel tot Bambergh in des
Bisschops Cancelerije seltsame practijcken ghevonden/ ende sommighe van des
Bisschops Raet zijn gevangen geworden/ ende hebben bevonden datter een dach
was aen gestelt datter veel voornemen van den Adel/ ende oock sommige Cano-
nicken die met haer hielden/souden op een nacht vermoort worden/oock hebben
dese voornoemde twee Bisschoppen / met noch den Bisschop van Saltzburgh
goede correspondentie gehouden met den Spaenschen/ ende den Admirante van
Arragonien om dẽ voorsz Spaenjaerts in Duytslant te brengen/eñ also over de
Euangelischen een bloetbadt aen te rechtẽ/ maer Godt dẽ Heere heeft haer voor-
nemen te niet ghemaeckt/ want die van Bamborgh (als boven ghemelt) is hae-
stich ghestorven/waer door dese dingen ende verraderije hem geopenbaert heeft/
ende den Bisschop van Wirtzburgh is op de Jacht ghereden/ende vant Peerdt
gevallen/so dat hy een arm gebroken heeft/ende op syn sterven leyt/den Bisschop
van Saltzborch is wel den halven deel van syn Palleys afghebrant/ alsoo won-
derlick heeft Godt almachtich dese dry Bisschoppen ghestraft/ende die moorde-
rije ende het verraet der Jesuiten aenden dach ghebrocht / die door haer voorne-
men die gheheele werelt onder hare tyrannije meynden te brenghen. Godt wil
haer voorder teghenstaen ende hare boose aenslaghen ende listighe practijcken
openbaren ende te niet maken.

Van het ombrenghen des Graven vanden Broeck/ als oock vanden Heere van Herdenberch synen Neve/ ende een Predicant.

ELck is wel kenlijc dat verleden den sesten October des Admiranten volc
voor het huys vanden Broecke ghecomen is/twelck sy opeysten/ ende dat
den Grave syn volc soude af dancken/ want hy een deel Hanevederen (se-
ker Krijchsvolck also genoemt) by hem hadde/den Grave antwoorde hy
stont op syne neutraliteyt/ende datmen hem behoorde ongemoeyt te laten sitten/
sy daer niet op passende wilden hebben dat hy syn volck soude afdancken/eñ hem
tot haer begeven onder haerder bescherminge/terstont daer voor brengende vier
stucken geschuts/haer dwingende op te gheven behoudens lijf ende goet/ sy daer
in comende namen de Gravinne ende haer kinderkens/die vervoerende/ ende de
Berchsche eñ Cleefsche Schutten daer in zijnde met seker volc daer in gevlucht/
daer wt treckende/worden boven hare belofte achtervolcht/omgebracht/eñ ghe-
plundert/den Grave by haer ghevangen houdende/hebben hem veel leets aenge-
daen/dwongen hem ter Missen te gaen/ende andere quellingen meer/ somma hy

hy-

verantwoordt hem als zijnde een Ketter verwant/ sy op hem zijnde verbittert/ hebben hem met synen Neve den Heere van Herdenberch ende eenen Predicant doorsteken/ seker daghen naer de inneminghe.

Ende door dien dat verscheyden mompelinge daer van by velen is ghe-weest/ ende op verscheyden manieren van syn doot vertelt wert/ stelle ick alhier de belijdenisse van eenen synẽ Dienaer/ met namẽ Goehart Hensgen, welcks belydinghe ons ter hant is gecomen.

DEn Grave vanden Broeck is vermoort ghewordden op syn eyghen Slot/
daer hy bewaert was / alsoo ghedeposeert heeft eenen synen Dienaer die
daer by was/ ghenaemt Goehart Hensgen, tot Dusseldorp den xiiij. Oc-
tober: hoe dat sondaechs te voren den xj. October de Grave savonts ter maeltijt
hem hadde op syn huys beset met een Capiteyn (een fijn Man van aensien) benef-
fens des Graven Richter ende Rentmeester/ ende nae de Maeltijt is den Grave
op de plaetse gaen wandelen/ waer by hen voechden twee Soldaten vant Garni-
soen met blauwe Casacken/ vragende oft hem luste buyten te spaceren? Daer op
hy antwoorde ja/ dies een van haer boven byden Capiteyn ghegaen was / doch
stracks weder ghecomen / ende zijn soo te samen ter Poorten wt ghegaen/ desen
voorschreven Dienaer Deposant hem volghende / ende zijn soo door den Crupt-
hof ghegaen/ daer dese Soldaten hem weygherden yet inde handt te hebben dat
hy van synen Dienaer eyschte / doch nam een stocksken wt den Crupthof op/
ende ghinghen soo te samen spaceren naer de Watermeulen ende Visslacht/ daer
visch gevangen lach/ den Grave wenckende den eenen Soldaet dien op te nemen/
die doch stil bleef staen / terwijle den anderen hem eenen stercken slach sloech on-
versiens int slaep van synen hoofde/ met een vederspiet/ so dat hy ter aerden viel/
roepende O Iesu, daer over den Soldaet syn sydegheweer wt trock / ende hem
eenen steeck ghegheven heeft/ daer over den Grave noch eens gheroepen heeft O
Iesu, doch commerlijck/ dat hyt qualick verstaen conde/ want terwijle hadde den
anderen Soldaet een fleghelcop voor de Meulen vander aerden opghenomen/ eñ
na hem Deposant gheslagen/ die hem vande hoochde af inde Ruer ende Meulen-
graft ontspronghe/ so dat den slach hem aen de schouder wat raeckte/ ende
doen trock hy syn sydtgeweer ende stack na hem/ maer conde hem niet
reycken/ eñ so geraecte desen Dienaer laughs de Reur op achter een
staket weder te Lande/ daer den Soldaet hem niet volghen con-
de/ ende ist alsoo ontloopen. Daer waren noch twee Soldaten
inden Crupthof ghebleven/ die den Holthouwer ende Visser
vanden Graef / noch deden eenighe doode lichamen be-
graven/ die int innemen vant Slot verslagen wa-
ren/ ende waren ghewenckt vande andere
daer te blijven: Dit is tgene van des
Graven doot int licht gecomen
is / syn lichaem seytmen
daer na in een Schu-
re verbrandt te
wesen.

FINIS.

